

SZÖGI LÁSZLÓ

c. egyetemi tanár
MTA-ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport
dr.szogi.laszlo@gmail.com

AZ EGYETEMJÁRÁS KUTATÁSA EURÓPÁBAN

A külföldi egyetemjárás, a peregrináció történetének kutatása Európa valamennyi nemzete számára fontos téma. Az európai centrum, azon országai, ahová irányult a peremvidékekről az egyetemjárás, elsősorban befogadó egyetemekkel rendelkeztek, és számukra fontos saját kapcsolataik és vonzáskörzetük vizsgálata. Ez elsősorban az itáliai, francia és német egyetemek esetében jellemző. Ugyanakkor ők is vizsgálják saját egyetemjárásukat a centrum más régióival kapcsolatosan. Az Európa északi, keleti és déli végein található országok egy részének viszonylag korán alakultak saját egyetemei, de mégis nagy számban küldtek diákokat a centrumországok egyetemére, így ennek kutatása számukra is fontos. Például a spanyol és portugál történetírás számára fontos kérdés a francia és itáliai egyetemjárás vizsgálata. Skandinávia és Közép-Európa régebbi államaiban ugyan viszonylag korán létrejött egy-egy univerzitás, de ezek működése nem volt állandó, így e nemzetek értelmiségének döntő többsége külföldi egyetemeken nevelkedett. A 19–20. században függetlenné vált kisebb európai államokra mindez fokozottan igaz, így számukra még inkább fontos nemzeti értelmiségük kialakulásának vizsgálata. A tanulmány e kérdéseket tárgyalja, bemutatva az e témakörben végzett kutatásokat.

Kulcsszavak: peregrinatio academica, kutatástörténet, egyetemi anyakönyvek, centrum-periféria viszony

RESEARCH ON UNIVERSITY TRAVEL IN EUROPE. Research into the history of university travel abroad, or peregrination, is an important topic for all European nations. The European centre, the countries to which university mobility from the periphery was directed, had primarily host universities, and it is important for them to study their own links and their own sphere of attraction. This is particularly the case for universities in Italy, France and Germany. However, they are also examining their own university visits in relation to other regions of the centre. Some of the countries at the northern, eastern and southern ends of Europe were relatively early in the development of their own universities, but still sent large numbers of students to universities in the centre countries, so researching this is also important for them. For example, for Spanish and Portuguese historiography, the study of the French and Italian university itineraries is an important issue. In the older states of Scandinavia and Central Europe, although universities were established relatively early, they were not permanent and the vast majority of intellectuals from these nations

Beérkezett: 2021. 08. 15.
Közlésre elfogadva: 2021. 10. 15.
Copyright GERUNDIUM

were educated in foreign universities. This is particularly true of the smaller European states that became independent in the 19th and 20th centuries, and it is even more important to examine the development of their national intellectuals. This paper addresses these issues by presenting research on the subject.

Keywords: peregrinatio academica, historiography, university registers, centre-periphery relationship

A külföldi egyetemjárás kutatása Közép-Európában a történettudomány igen kedvelt témája, hiszen számos nemzet történetében évszázadokon keresztül a peregrináció volt az egyetemi szintű képzés egyetlen lehetősége. Ezzel a témával gyakorlatilag minden nemzeti történetírás bőven foglalkozott évszázadok óta, és napjainkban Közép- és Kelet-Európában különös figyelmet fordítanak e kérdés vizsgálatára. A legrégebbi egyetemekkel rendelkező olasz és francia történetírás inkább befogadó, vagy célorzágnak számító hazai egyetemeit vizsgálta a hozzá érkező külföldiek számát, hovatartozását feltárva. Ezekből az országokból kevesen mentek Európa más egyetemeire, de a belső vándorlás a relatíve sok egyetem között magától értetődő volt. A német történetírás is alapos gonddal vizsgálta elsősorban a közép- és kora újkori itáliai német egyetemjárást, amelyeket forráskiadványokban tett közzé.¹ A német peregrináció történetét könyvek és konferenciák tucatjai tárgyalják.² Az egyetemjárás a középkori Európában az egységes latin nyelv, az egységes egyházi előképzés miatt rendkívül egyszerű volt, és a fontosabb egyetemeken olyan nagy volt a külföldi hallgatók aránya, hogy azt ma megérteni is nehéz. A Brit-szigetektől Skandinávián át a Baltikumig, és Portugáliától Szicílián át Erdélyig és Lengyelországig a diákok ezrei keltek útra, hogy egy távoli egyetemen sze-

¹ Vö. Arnold LUSCHIN VON EBENGREUTH, *Vorläufige Mitteilungen über die Geschichte der deutschen Rechtsbörer in Italien*, Sitzungberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaft in Wien. Philosophisch-Historische Klasse 127. (Wien: Tempsky, 1892), az újabbak közül: *Die Matrikel der deutschen Nation in Perugia 1579–1727*, Hrsg. Fritz WEIGLE (Tübingen: De Guyter, 1956) és *Die Matrikel der deutschen Nation in Siena 1573–1738*, Hrsg. Fritz WEIGLE (Tübingen: Max Niemayer, 1962). Újabban Jürg SCHMUTZ, *Juristen für das Reich. Die deutschen Rechtsstudenten an der Universität Bologna 1265–1425*, 1–2 (Basel: Schwabe, 2000).

² Legyen szabad itt az olvasót egyelőre három alapvető német egyetemtörténeti bibliográfiához utasítani: *Bibliographie zur Universitätsgeschichte. Verzeichnis der im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland 1945–1971 veröffentlichten Literatur*, Bearb. Edwin STARK, Hrsg. Erich HASSINGER (Freiburg-München: Karl Alber, 1973); Thomas PESTER, *Geschichte der Universitäten und Hochschulen im deutschsprachigen Raum von den Anfängen bis 1945. Auswahlbibliographie der Literatur der Jahre 1945–1986* (Jena: Universitätsbibliothek, 1990). A régebbi irodalomról: *Bibliographie der deutschen Universitäten*. Bearb. Wilhelm ERMAN und Ewald HORN (Leipzig-Berlin: Teubner, 1904). (Az 1899-ig megjelent irodalomról.) A témát közép-európai szempontból tárgyaló fontos kiadványokat jelentetett meg az Osztrák Kelet- és Délkelet-Európa Intézet a „Wegenetz europäischer Geistes” két kötetében. I. *Wissenschaftszentren und Geistige Wechselbeziehungen zwischen Mittel- und Südosteuropa vom Ende des 18. Jahrhunderts bis zum ersten Weltkrieg*, Hrsg. Richard Georg PLASCHKA und Karlheinz MACK (Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1983), II. *Universitäten und Studenten. Die Bedeutung studentischer Migrationen in Mittel- und Südosteuropa vom 18. bis zum 20. Jahrhundert*, Hrsg. Richard Georg PLASCHKA und Karlheinz MACK (Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1987).

rezhessék meg a tudást, s persze a későbbi egyházi vagy világi karrierhez szükséges tudományos fokozatokat. A peregrináció irányát és mértékét a politikai változások erősen befolyásolták. A középkorban például a nagy nyugati egyházszakadás idején az határozta meg, hogy mely országokból merre mentek tanulni a diákok, hogy az adott állam az avignoni vagy a római pápa működését ismerte el legálisnak. Avignon egyeteme ebben az időben nemzetközi jelentőséggel bírt, később az iránta való külföldi érdeklődés radikálisan csökkent. Ugyanebben az időben, mivel Skócia Avignont ismerte el, Anglia pedig Rómát, csökkent az angol egyetemeken tanuló skótok száma, és növekedett a francia egyetemek iránti érdeklődés.³ Közvetve ez a tény is vezetett az első skót egyetem megalapításához. Az Ibériai-félszigetről nagy számban érkeztek klerikusok Itáliába és Dél-Franciaországba.⁴ 1364-ben a külföldi diákok részére alapították meg Bolognában a Collegio di Spagnát,⁵ elsősorban a spanyol és portugál területről érkezőknek. Hasonló kollégiumok vagy bursák számos egyetemen alakultak. A portugál peregrinusok hatalmas számban tanultak Salamanca, Párizs és Bordeaux egyetemein.⁶ A 15–16. században Itália volt az Európai peregrináció fő célpontja, a humanizmus és reneszánsz világa vonzotta a tanulók százait. Magyarország mint az európai periféria része, ebbe a folyamatba viszonylag későn kapcsolódott be nagyobb számú diákkal, és lemaradásunk a Nyugattól ezen a téren rendkívül pontosan meghatározható. Ez a lemaradás más mértékű a német birodalommal szemben, vagy éppen az európai periféria más országaival szemben. Erre nézve érdekes példát tudunk felhozni. Skóciában összegyűjtötték az első skót, a St. Andrews-i egyetem alapítása előtt külföldön graduált skót diákok adatait.⁷ Ebben mintegy 1100 személy adata található az 1150 és 1410 közötti évekből. Természetesen közülük nagyon sokan a két angol egyetemen graduáltak, ahol a skótok alkották az egyik akadémiai nemzetet, a *Boreales*nek nevezett „északi” diákokat. A másik akadémiai nemzet az *Australes*nek nevezett „déli” volt.⁸ Ugyanezen idő alatt, tehát 1154 és 1410 között a Magyar Királyságból 1175 külföldi egyetemen történő beiratkozást rögzítettünk. E diákok közül nem tudjuk biztosan, hányan graduáltak, de az látszik, hogy nem lehetett nagy különbség Skócia és Magyarország korabeli peregrinációjának nagyságrendje között. Érdekes feladat lehet a jövőben az egyes európai országok peregrinációjának összehasonlító vizsgálata a különböző történelmi korszakokban.

³ Jean-Baptiste COISSAC, „Les étudiants écossais à l’université de Paris”, *Revue internationale de l’enseignement* 71 (1917): 22–33; Közli: Hilde DE RIDDER-SYMOENS, „Mobilität”, in: *Geschichte der Universität in Europa 2, Von der Reformation zur Französischen Revolution (1500–1800)*, Hrsg. Walter RÜEGG ua., (München: C.H. Beck, 1993). 276.

⁴ Elsősorban Avignonba, Toulouse-ba és Montpellier-be.

⁵ Mariano PESET, *Universidades Espanolas y universidades europeas*, Ius Commune Sonderhefte 12 (Frankfurt am Main: Klostermann, 1984).

⁶ Bordeaux-ban a Collège de Guienne, Párizsban a Collège Sainte-Barbe adott helyet a portugál diákoknak, akiknek ötven alapítványi helyet is biztosítottak a párizsi egyetemen.

⁷ Donald Elmslie ROBERTSON WATT, *A Biographical Dictionary of Scottish Graduates to AD 1410* (Oxford: Clarendon Press, 1977).

⁸ Vö. Pearl KIBRE, *The Nations in the Medieval Universities* (Cambridge, Massachusetts: Mediaeval Academy of America, 1948), 161.

A kevésbé átfogó egyetemi rendszerrel bíró közép-, kelet-európai kisebb vagy közepes méretű nemzetek számára az egyetemjárás vizsgálata fontos politikai célt is szolgál. A nemzeti értelmiség, a politikai és gazdasági élet, de még a nemzeti művészet vezető rétegének kialakulásában kikerülhetetlenül fontos szerepet játszottak a külföldi egyetemek. Ezen belül Közép-Európában a német felsőoktatásnak volt döntő hatása nemcsak a Duna-táj népeire, de a Balkán egészére, a lengyel és az orosz értelmiségre csakúgy, mint Skandinávia több területére. E területek egy részén vizsgált korszakunkban vagy még alig voltak egyetemek, vagy a felsőoktatás hálózata éppen csak kialakulóban volt, így érthető, hogy a magas szintű tudás megszerzése érdekében sokan választották a korabeli Európa első vonalba tartozó egyetemeit és főiskoláit. Az egyetemjárás szokása a történeti Magyarországon minden korszakban meghaladta az európai átlagot, aminek egyik természetes oka a hazai egyetemi rendszer igen késői kiépülése, de másik oka az a jelentős motiváció, ami nemzetiségtől és felekezettől függetlenül jellemezte e térséget. Ennek következtében igen nagy társadalmi igény, ha úgy tetszik, kötelező szokás volt a tudást a legnagyobb európai kulturális központokban megszerezni.

E tudományos és egyetemi kapcsolatok feltárásában, térségünkben a leghatározottabb törekvés a lengyel történetírásban tapintható ki. Figyelemre méltó, hogy komoly állami támogatással már az 1988-as bolognai jubileum idején tanulmánykötetet jelentettek meg,⁹ majd 1990–91-ben olasz segítséggel imponáló kiállításokat szerveztek, és könyvet adtak ki a lengyel–itáliai egyetemi kapcsolatok történetéről.¹⁰ A német–lengyel egyetemi kapcsolatokról, ezen belül is a németországi lengyel peregrinációról is részletes közlemények jelentek meg,¹¹ és a kutatások tovább folytatódnak, sőt az egyes németországi lengyel diákkolóniákról is készülnek feldolgozások.¹² A lengyel vizsgálatok számunkra módszertanilag is érdekesek, hiszen nyilvánvalóan nem könnyű a három

⁹ *Commentationes Historicae-Almae Matri studiorum Bononiensi novem saecula feliciter celebranti ab Universitate Jagellonica Cracoviensi oblatae* (Warszawa–Krakow: Universitas Jagellonica, 1988.) 283. o. + XXXI t.

¹⁰ A tanulmánykötet és gyönyörűen illusztrált kétnyelvű katalógus: *Natio Polona. Le Università in Italia e in Polonia (secc. XIII–XX), mostra documentaria. Polska 1990. Krakow-Wroclaw-Warszawa-Torun. Italia 1991. Roma-Perugia-Padova-Bologna*. (Perugia: Cornicchia Grafiche, 1990).

¹¹ A téma legnevesebb lengyel szakértője Witold Molik poznanai professor, akinek *Polskie Peregrynacje Uniwersyteckie do Niemiec 1871–1914* című kötete Poznanban 1989-ben jelent meg. Német összefoglalása: Witold MOLIK, „Polnische Studenten an den deutschen Universitäten 1871–1914”, *Studia Historica Slavo-Germanica* 15 (1986): 55–73.; Uő, „Die polnische Studenten und die deutschen Burschenschaften im 19. Jahrhundert”, in *Studentische Burschenschaften und bürgerliche Umwälzung. Zum 175. Jahrestag des Wartburgfestes*, Hrsg. Helmut ASMUS (Halle: Akademie Verlag, 1992), 254–262.; Uő: „Assimilation der polnischen Intelligenz im preussischen Teilungsgebiet durch Bildung 1871–1914”, in *Archiv für Sozialgeschichte* 32 (1992): 81–93.

¹² Példaként: Jerzy KOCHANOWSKI, „Die polnische Studentenkolonie in Darmstadt 1894–1914”, in *Wechselwirkung. Woche der polnischen Kultur und Wissenschaft an der TH Darmstadt* (Darmstadt: Technische Hochschule, 1992), 173–205.; Witold MOLIK, „Die Polen und die Universität Königsberg in den Jahren 1871 bis 1914”, *Nordost-Archiv, Zeitschrift für Regionalgeschichte* 3, 2. H. (1994): 427–446.; Marian PAWLAK, *Studia uniwersyteckie młodzieży z Prus Królewskich w XVI–XVIII w.* (Torun, 1988).

birodalomhoz tartozó lengyel diákság külföldi egyetemjárását egységes szemléletben vizsgálni. Itt is alapvető kérdésként tehető fel, hogy ki tekinthető a kutatás körébe tartozó peregrinusnak. Érthető, hogy a lengyelek esetében a korabeli államhatárok érdektelenek.

Közép-Európában újabban a román történetírás tesz jelentősebb erőfeszítéseket az újkori román egyetemjárás forrásainak feltárására.¹³ Természetesen itt az osztrák és német kapcsolatok mellett kiemelt szerepet játszanak a francia egyetemek is, így a román vizsgálatok földrajzilag tágabb körre terjednek ki.¹⁴ A szerb értelmiség kialakulásában hasonlóan jelentős a külföldi, köztük a német egyetemek látogatása, így érthetően növekedett az e témakörben publikált cikkek száma.¹⁵ Horvátországban a bécsi és az olasz egyetemi kapcsolatok kutatása számít elsőrendűnek¹⁶, de foglalkoznak a Habsburg Birodalom más egyetemein tanult horvát diákokkal is.¹⁷

A görög, cseh, szlovák, orosz és bolgár történészek ugyancsak végeznek kutatásokat, főleg a 19. században külföldön tanult peregrinusaik adatainak feltárására.¹⁸ Érdekes,

¹³ Alexander ZUB, „Rumänische Studierende an europäischen Universitäten”, *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 73, 1. sz. (1979): 21–40.; Stelian MÂNDRUȚ, „Die rumänische Intelligenz und die Wiener Universität 1867–1918. Allgemeine Betrachtungen”, *Revue Roumaine d’Histoire* 1–2 (1995): 97–108.; Uő, „Studenti din România, Transilvania, și Bucovina la Universitatea tehnică din Viena (1867–1918)”, *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu Mureș* (1998): 58–78.; Lucian NASTASĂ, „Instituțiile academice și formarea elitelor moderne din spațiul românesc”, = *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu Mureș* (1998): 47–57.; Elena STUPIUR, „Die Intellektuellen aus Rumänien und den Südosteuropäischen Ländern in den deutschen Universitäten (19. Jahrhundert) Teil I. Universität Bonn. Teil II. Universität Göttingen”, *Revue études sud-est européennes* 23, 1–2. nr. (1995): 83–99. és 3–4. nr. (1995): 251–264.; Cornel SIGMIREAN, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă* (Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2000).

¹⁴ Vö. Dan BERINDEI, „Tineri români la Paris înainte de 1848”, *România și Europa. Istorie, societate, cultură I.* (București: Museum, 1991), 71–79.; Lucian NASTASĂ, „Le rôle des études à l’étranger dans la carrière des professeur d’université en Roumanie (1864–1944)”. Előadás-kézirat Krakkóban a „Histoire Sociale de l’Education des Elites en Europa Centrale” című konferencián 1996 áprilisában.

¹⁵ A német kapcsolatokra. Ljubinka TRGOVČEVIĆ, „Die erste im Ausland ausgebildete Professoren-generation der Universität Belgrad”, in *Wegenetz europäischen Geistes II.*, 101–113.; Uő, „Education of Serbian Intelligentsia at Foreign Universities in the 19th Century”. Kézirat. Előadás Krakkóban az előző jegyzetben említett konferencián.

¹⁶ Kamilo DOČKAL, *Hrvatski kolegij u Beču 1624–1784* (Wien–Zagreb: Hrvatski povijesni institut, 1996); *Die Kroaten an der Wiener Universität: 650 Jahre Universität Wien*, Hrsg. Marijan KALAPURIĆ, Igor LACKOVIĆ und Anamarija MANESTAR (Wien: KAG Verlag, 2016).

¹⁷ Hrvoje PETRIĆ, „Studenti iz hrvatskih zemelja na sveučilištu u Olomoucu u ranome novom vijeku (1569–1781) s posebnim osvrtom na studente iz križevačkoga kraja”, = *Cris* 12, br. 1. (2010): 221–225.

¹⁸ Zacharias N. TSIRPANLES, „Die Ausbildung der Griechen an europäischen Universitäten und deren Rolle im Universitätsleben des modernen Griechenland (1800–1850)”, in *Wegenetz europäischen Geistes I.*, 250–272.; Karol ROSENBAUM, „Die Bedeutung der Universität Jena für die der slowakischen nationalen Wiedergeburt”, in *Wegenetz europäischen Geistes I.*, 380–384.; Jaroslav N. ŠČAPOV, „Russische Studenten an den westeuropäischen Hochschulen. Zur Bedeutung einer sozialen Erscheinung am Anfang des 20. Jahrhunderts” in *Wegenetz europäischen Geistes I.*, 395–412.; Michail W. Lomonossow 1711–1756. *Mittler zwischen Ost und West*. Schriften des Hessischen Staatsarchiv Marburg 6 (Marburg,

hogy az elmúlt években bekövetkezett európai változások, az új nemzeti államok létrejötte során, a Baltikumtól¹⁹ a Balkánig tovább növelte az ilyen típusú kutatások iránti igényt, hiszen a politikai önállóságukat elért nemzetek egyaránt keresik nemzeti intelligenciájuk kialakulásának forrásait és a peregrináció e folyamatban mérvadó tényezőnek számít. Legutóbb Észtországban Arvo Tering publikálta a baltikumi diákok teljes peregrinációs adattárát 1561 és 1800 között.²⁰ Figyelemre méltó tény, hogy a messzi Távol-Keleten a japánok, akiknek éppen a 19. században alakult ki jelentős kapcsolata az európai tudományossággal, az elmúlt években szintén támogatták az ilyen jellegű kutatásokat. 1865-től kezdve egyre nagyobb számban iratkoztak be japán diákok az európai egyetemekre és főiskolákra, és e hallgatókról a közelmúltban részletes adattár került kiadásra.²¹ Végezetül érdemes megemlíteni, hogy a skandináv államokban is folynak az egyetemközi kapcsolatokra és a német nyelvterület egyetemlein tanuló nem kizsámú skandináv diákokra vonatkozó kutatások.²²

1990); Cvetana TODOROVA, „Migrationen bulgarischer Studenten an europäische Universitäten seit der Befreiung Bulgariens von den Türken bis zum Ersten Weltkrieg”, in *Wegenetz europäischer Geistes II.*, 67–82.

¹⁹ Vaclovas BIRŽIŠKA, *Lietuvos studentai užsienio universitetuose XIV–XVIII amžiais. Student from Lithuania in foreign Universities during XIV–XVIII Centuries* (Chicago: Institute of Lithuanian Studies? 1987). 1800-ig közli a külföldi egyetemeken tanult litván hallgatók adatait. Az észak külföldi egyetemjárásával is sokat foglalkozik Hain TANKLER, „Die Universität Tartu/Dorpat in den Wissenschaftsbeziehungen zwischen Ost und West” in *Der Beitrag der Deutschbalten und der städtischen Rußlanddeutschen zur Entwicklung des Russischen Reiches 1850–1917*, Hrsg. Boris MEISSNER und Alfred EISFELD (Wien: Verlag Wissenschaft und Politik, 1996), 267–279. és Arvo Tering, aki kiadta a tartui egyetem anyakönyvét: *Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632–1710*, Hrsg. Arvo TERING (Tallin: Kirjastus „Eesti Raamat”, 1984) és ő készíti a teljes baltikumi peregrináció adattárát: Arvo TERING, *Die Matrikel der est-, liv- und kurländischen Studenten 1561–1800*. Lásd még Vello HELK, „Baltische Stammbücher und Alben mit Eintragungen aus dem Baltenland vor 1800. 1. Stammbücher baltischer Besitzer aus dem 16. und 17. Jahrhundert; 2. Stammbücher baltischer Besitzer aus dem 18. Jahrhundert; 3. Stammbücher von Besuchern des Baltikums”, in *Ostdeutsche Familienkunde. Zeitschrift für Familiengeschichtsforschung* 24, 7. H. (1976): 265–273., 329–336., 377–385.; Uő, „Album amicorum. Reisialbumitest ja nendeeestikeelsetest sissekannetest”, *Tulimuld. Eesti kirjanduse ja kultuuri ajakiri* 24 (1973): 141–150., 205–211.; 25 (1974): 24–29.; Uő, „Album amicorum II”, *Tulimuld* 26 (1975): 27–31.; Uő, „Album amicorum III”, In *Tulimuld* 28 (1977): 150–154.; Uő, „Album amicorum IV”, *Tulimuld* 29 (1978): 140–143.; Uő, „Album amicorum V”, *Tulimuld* 38 (1987): 31–32.

²⁰ *Lexikon der Studenten aus Estland, Livland und Kurland an europäischen Universitäten 1561–1800*, Bearb. Arvo TERING, Quellen und Studien zur baltischen Geschichte, 28. (Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 2018).

²¹ Michael RAUCK, *Japanese in the German Language and Cultural Area 1865–1914* (Tokyo: Metropolitan University, 1994).

²² A dán és norvég külföldi egyetemjárás teljes adattárát kiadták 1813-ig. Vello HELK, *Dansk-Norske Studierejser fra reformationen til enevælden 1536–1660* (Odense: Odense universitetsforlag, 1987), a második rész: *Dansk-Norske Studierejser fra reformationen til enevælden 1661–1813* (Odense: Odense universitetsforlag, 1991). Ennek részadatai: H. FRIIS, „Danske og Norske Studerende i Braunsberg 1578–1694” és Vello HELK, „Danske og Norske Studerende i Marburg 1653–1830”, *Personallistorisk Tidsskrift* 14, 6. (1967): 192–199. Lásd még: Vello HELK, *Laurentius Nicolai Norvegus S. J. En biografi med bidrag til belysning af romerkirkens forsøg på at genvinde Danmark-Norge i tiden fra reformationen til 1622*. Kirkehistoriske Studier, II. 22. (København: G. E. C. Gads forlag, 1966). Uő, „Dänische

A külföldi magyar egyetemjárással foglalkozó szakirodalom a középkor és a kora újkor tekintetében gazdagnak mondható, és kisebb-nagyobb kiadványokban közlésre került a különböző európai egyetemi centrumokban tanuló magyarországi diákság névsora. E névsorok legnagyobb része azonban a külföldön kiadott forrásanyagra támaszkodott, és az adatok közlése általában megakadt a francia forradalom körüli években, vagy csak nagyon ritkán jutott el a 19. század közepéig. A múlt század végén Ábel Jenő szerkesztésében megkezdődött a *Magyarországi tanulók külföldön* című sorozat kiadása. E sorozat keretében az első kötetben Mokos Gyula ugyan közölte a jénai magyar diákok névsorát 1882-ig, de később a németországi egyetemek már nem kaptak helyet a rövid életű sorozatban. Az erdélyi szász és a protestáns magyar történetírók is számos közleményt jelentettek meg a svájci, holland és német protestáns egyetemek magyarországi és erdélyi hallgatóiról, de e kiadványok is csak ritkán alapultak az eredeti levéltári forrásanyag feltárásán, és általában nem jutottak túl az 1840-es éveken. A klasszikus egyetemek mellett az eddigi kutatások során alig terelődött a figyelem a 19. században egyre jelentősebb német műszaki főiskolákra és a később alakult agrár-, illetve közgazdasági, kereskedelmi akadémiákra. Néhány közlemény mutatta be a művészképzés legfőbb németországi helyszíneit. Az elmúlt években felélénkültek a 19–20. századi egyetemjárásra és tudományos kapcsolatokra vonatkozó kutatások. Karády Viktornak a polgári korszakra vonatkozó és széles európai összehasonlításban végzett kutatásai jelentős tényekre hívták fel a figyelmet az 1867–1944 közötti időszakból.²³ Mások a német–magyar egyetemi kapcsolatok természettudományi vonatkozásait mutatták be.²⁴

A külföldi magyar egyetemjárás hazai irodalmát ismerve elmondható, hogy bár a 18. század közepéig a források nagyjából feltártak, mégis a különböző közlemények

Romreisen von der Reformation bis zum Absolutismus 1536-1660”, in *Analecta Romana Instituti Danici* VI (1971), 107–196. A finn szakirodalomból Timo MYLLYNTAUS, „Nordic Students at the Swiss Federal Institute of Technology 1855–1939”. Kézirat. Előadás Budapesten az „Engineering Education in Comparative Perspective” c. szekcióban az ICOHTEC, 96 című konferencián. A norvég kutatásból vö. John Peter COLLETT, „Der deutsche Einfluss auf die norwegische Wissenschaft und Universitätsausbildung”, in *Deutschland – Norwegen. Die lange Geschichte*, Hrsg. Jarle SIMENSEN ua., (Tano Aschehoug, 1999), 56–70.; Magne MALMANGER, „Die düsseldorfer Malerschule und ihre norwegischen Künstler” in *Deutschland – Norwegen*. 84–92. A svéd és részben finn peregrináció legkomolyabb feldolgozása: Simone GIESE, *Studenten aus Mitternacht. Bildungsideal und peregrinatio academica des schwedischen Adels im Zeichen von Humanismus und Konfessionalisierung*. Contubernium. Beiträge zur Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte 68. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2009).

²³ Karády számos közleménye közül témánk szempontjából rendkívül fontos: Victor KARÁDY, „Funktionswandel der österreichischen Hochschulen in der Ausbildung der ungarischen Fachintelligenz vor und nach dem ersten Weltkrieg”, in *Bildungswesen und Sozialstruktur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert*, Hrsg. Victor KARÁDY und Wolfgang MITTER, Köln–Wien: Böhlau Verlag, 1990), 177–207.

²⁴ VAMOS ÉVA, *Német-magyar kapcsolatok a kémiában, az élelmiszeriparban és a vegyiparban II.* (Budapest, 1995). A német egyetemi kapcsolatokra vonatkozó rész 13–64. Uő, „Deutsch-ungarische Beziehungen auf dem Gebiet der Chemie der Lebensmittelchemie und der chemischen Industrie”, in *Technologietransfer und Wissensaustausch zwischen Ungarn und Deutschland*, Hrsg. Holger FISCHER und Ferenc SZABADVÁRY (München: R. Oldenbourg Verlag, 1995), 211–272.

sokszor már alig elérhető régi, vagy éppen külföldi folyóiratokban vagy közleményekben jelentek meg, ezért nagyon hiányzik egy olyan adattár kiadása, amely egybeszerkesztve egységes módon mutatná be a közép- és kora újkori peregrinációról rendelkezésünkre álló információkat.

Ilyen adattár összeállítását Erdély vonatkozásában már elvégezték az ottani magyar kutatók,²⁵ de a történeti Magyarország egészéről hasonló forráskiadvány megjelentetése még várat magára. E munka elkészítésének fontosságára Tonk Sándor kandidátusi értekezésében is felhívta a figyelmet, utalva arra, hogy kizárólag egy régió vizsgálatával nem kaphatunk valódi képet a magyar peregrinációról.²⁶ Ilyen adattár összeállítását sürgette már 1927-ben Lukinich Imre is a magyar egyetemjárásról írt rövid tanulmányában.²⁷ Az ELTE Egyetemi Levéltárában ezért kezdtem meg több mint két évtizede a magyar egyetemjárás kutatását kollégáimmal és tanítványaimmal. Az eltelt időben, a mai határok szerint számítva 27 európai ország 236 felsőoktatási intézményének²⁸ könyvtári és levéltári anyagát tekintettük át, egy-egy nagyobb intézményben sokszor több hónapon át kutatva. Én személyesen 26 ország 187 egyetemén végeztem kutatást. Munkánk most jutott el abba a fázisba, hogy a kezdetektől 1919-ig egy 101 ezer beiratkozást tartalmazó egységes számítógépes adatbázissal rendelkezünk a magyarországi diákok külföldi egyetemjárásáról. Két adattársorozat megjelent kötetekben²⁹ tettük közzé a kutatás eredményeit. Közeli célunk az anyag feltétele az internetre, oly módon, hogy az alkalmas legyen a legkülönbözőbb lekérdezésekre is, és így számos tudományterület kutatását szolgálhassa.

²⁵ Vö. TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban (1520-ig)* (Bukarest: Kriterion, 1979); SZABÓ Miklós és TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*, Fontes Rerum Scholasticarum IV. (Szeged, 1992); SZABÓ Miklós és SZÖGI László, *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849* (Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 1998); UŐK, „Az erdélyiek külföldi egyetemjárása a XVIII. században és a XIX. század első felében”, in *Emlékkönyv Jakó Zsigmond nyolcvanadik születésnapjára* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1996), 470–483.

²⁶ TONK Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban*. Kandidátusi értekezés (Marosvásárhely, 1993). Kézirat.

²⁷ Lukinich Imre 1927-ben a peregrinációról írt rövid összefoglalását azzal zárta, hogy igen fontos lenne a Magyarországi tanulók külföldön című sorozat folytatása, mert mint írja: „szellemi életünk fejlődéstörténete szempontjából megbecsülhetetlen értékű volna egy ilyen tartalmú rendszeres gyűjtemény”. Vö. LUKINICH Imre, „A magyarok egyetemjárása külföldön”, in *A magyar tudománypolitika alapvetése*, szerk. Magyar Zoltán (Budapest: Egyetemi Nyomda, 1927), 161.

²⁸ Ezek: Németország 87, Ausztria 22, Olaszország 17, Franciaország 15, Lengyelország 12, Anglia 12, Csehország 10, Svájc 9, Hollandia 8, Belgium 5, Ukrajna 5, Szlovákia 5, Románia 4, Skócia 4, Portugália 4, Oroszország 3, Svédország 2, Horvátország 2, Finnország 2, Dánia 1, Észtország 1, Litvánia 1, Szlovénia 1, Szerbia 1, Írország 1, Lettország 1, Norvégia 1.

²⁹ Az első sorozat: *Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban*. Ebben 24 kötet jelent meg. A másik: *Magyarországi diákok a középkori egyetemeken*. Itt három kötetben tettük közzé a kutatás teljes eredményét.

*Kiadott egyetemi anyakönyvek*³⁰

Aldorf

Die Matrikel der Universität Aldorf Band I. 1578–1808. Band II. Register. Veröffentlichungen der Gesellschaft für Fränkische Geschichte. 4. Reihe. Matrikeln fränkischer Schulen und Stände 2. Würzburg: Stürtz. 1912.

Amsterdam

Album academicum van het Athenaeum Illustré en van de Universiteit van Amsterdam. Bevattende de namen der curatoren, hoogleeraren en leeraren van 1623–1913, der rectores magnifici en secretarissen van den senaat der Universiteit van 1877–1913, der leden van den illustrissimuo senatus studiosorum Amstelodamensis van 1851 tot 1913 en der studenten van 1799–1913. Amsterdam: De Vries, 1913.

Aschaffenburg

Theodor J. SCHERG. *Dalbergs Hochschulstadt Aschaffenburg, Band 2. Matrikelbuch der Karls-Univ. 1798–1818 und des Bayer. Lyceums 1819–1873. Band 3. Aschaffenburg Akademiiker der Karls-Univ. 1798–1818 und des Bayer. Lyceums 1818–1873.* Aschaffenburg: Pattloch, 1951–1954.

Bamberg

Die Matrikel der Akademie und Universität Bamberg. Band 1. 1648–1803. Bamberg, 1923. *Band 2. Personen- u. Ortsreg.* Hrsg. Wilhelm HESS. Bamberg: Kirsch, 1924.

Basel

Die Matrikel der Universität Basel. Hrsg. Hans G. WACKERNAGEL und Max TRIET. *Band 1. 1460–1529.* Basel: Universitätsbibliothek, 1951., *Band 2. 1532/33–1600/01.* Basel: Universitätsbibliothek, 1956., *Band 3. 1601/02–1665/66.* Basel: Universitätsbibliothek, 1962., *Band 4. 1666/67–1725/26.* Basel: Universitätsbibliothek, 1975. *Band 5. 1726/27–1817/18.* Basel: Universitätsbibliothek, 1980.

Berlin – orvostudium

Alexander VON LYNCKER. „Die Matrikel des Preußischen Collegium medico-chirurgicum in Berlin.” Teil 1. 1730–1768. *Archiv für Sippenforschung und alle verwandten Gebiete* 11. (1934): 129–158. „Teil 2. 1768–1797.” *Archiv für Sippenforschung und alle verwandten Gebiete* 12. (1935): 97–135.

Berlin

Die Matrikel der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin 1810–1850. Teil 1. 1810–1833, Teil 2. 1833–1850, Teil 3. Indizes. Bearb., Hrsg. Peter BAHL und Wolfgang RITBE. Berlin–New York: De Gruyter, 2010.

Bologna

Statuta nationis Germanicae universitatis Bononiae (1292–1750). A cura e con introd. di Paolo COLLIVA. Acta Germanica 1. Bologna, 1975.

³⁰ Az alábbiakban a magyar szempontból fontosabb európai egyetemek anyakönyv-kiadásairól szeretnénk tájékoztatni az olvasókat, hogy egy helyen találhassák meg e fontos információkat.

Ernestus FRIEDLAENDER et Carolus MALAGOLA. *Acta nationis Germanicae Universitatis Bononiensis 1289–1562*. Berolini, 1887.

Deutsche Studenten in Bologna (1289–1562); biographischer Index zu den Acta nationis Germanicae universitatis Bononiensis, Bearb. von Gustav C. KNOD. Berlin: Decker, 1899.

Natio Germanica Bononiae Band: 1: La matricola = Die Matrikel: 1573–1602, 1707–1727, a cura di M. Luisa ACCORSI e Silvia NERI, Pubblicazioni dell'Archivio Storico; 1, 1–3. Bologna: CLUEB, 1999–2008.

Chartularium Studii Bononiensis. Documenti per la storia dell' Università di Bologna I. 1159–1499. Bologna, 1909., *II. 1104–1500*. Bologna, 1913., *III. 976–1473*. Bologna, 1916., *IV. 1319–1389*. Bologna, 1919., *V. 1265–1266*. Bologna, 1921., *VI. 1371–1388*. Bologna, 1921., *VII. 1267–1268*. Bologna, 1923., *VIII. 1268*. Bologna, 1927., *IX. 1286*. Bologna, 1931., *X. 1269*. Bologna, 1936., *XI. 1269*. Bologna, 1937., *XII. 1048–1404*. Bologna, 1939., *XIII. 1405–1500*. Bologna 1940., *XIV. 1270*. Bologna, 1981., *XV. 1270*. Bologna, 1987.

Bourges

Winfried DOTZAUER. *Deutsche Studenten an der Universität Bourges: Album et liber amicorum*. Meisenheim (am Glan): Hain 1971.

Braunsberg (Braniewo)

Georg LÜHR. „Die Matrikel des päpstlichen Seminars zu Braunsberg, *Matricula omnium alumnorum pontificiorum 1579–1798*”. in *Monumenta Historiae Warmiensis* 11. (Braunsberg, 1925), 29–179.

Braunschweig

Die Matrikel des Collegium Carolinum und der Technischen Hochschule Carolo-Wilhelmina zu Braunschweig 1745–1900. Bearb: Peter DÜSTERDIECK. Hildesheim: Lax, 1983.

Bremen

Die Matrikel des Gymnasium Illustre zu Bremen 1610–1810. Bearb: Thomas Otto ACHELIS und Adolf BÖTZLER. Bremisches Jahrbuch, Zweite Reihe, Dritter Band. Bremen: Carl Schünemann, 1968.

Cambridge

J. VENN and J. A. VENN. *Alumni Cantabrigienses 1500–1750. I–IV*. Cambridge: University Press, 1927.

Danzig (Gdansk)

Zbigniew NOWAK i Przemyslaw SZAFRAN. *Catalogus Discipulorum Gymnasii Gedanensis, Księga Wpisów Uczniów Gimnazjum Gdańskiego, 1580–1814*. Warszawa–Poznan, 1974.

Deventer

J. C. VAN SLEE. *DE illustre School te Deventer 1630–1878: hare geschiedenis, hoogleraren en studenten, met bijvoeging van het Album Studiosorum*. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1916.

Dillingen

Die Matrikel der Universität Dillingen. Bearb: Thomas SPECHT. *Band 1.* Dillingen a. D., 1911., *Band 2. Matrikeltext 1646–1695.* Dillingen a. D., 1913., *Band 3. Registerband.* Dillingen a. D., 1915.

Dorpat (Tartu)

Album academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat. Bearb: Karl von RUMMEL. Dorpat: Laakmann, 1867.

Arvo TERING. *Album academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632–1710.* Publicationes Bibliothecae Universitatis Litterarum Tartuensi 5. Tallinn: Valgus, 1984.

Duisburg

Die Matrikel der Universität Duisburg 1652–1818. Hrsg. Wilhelm ROTSCHEIDT. Duisburg: Rheinische National-Druckerei und Verlag, 1938.

Elbing (Elblag)

Die Matrikel des Gymnasiums zu Elbing 1598–1786. Hrsg. Hugo ABS. Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens 19. *I. 1598–1730, II. 1730–1786.* Danzig, 1936, 1939.

Erfurt

Akten der Erfurter Universität. Bearb. Johann C. WEISSENBORN und Adalbert HORTZSCHANSKY. *Band 1. 1. Paepstl. Stiftungsbullen. 2. Statuten von 1447. 3. Allgem. Studentenmatr., erste Hälfte 1392–1492.* Halle, 1881.; *Band 2. Allgemeine und Facultaetsstatuten von 1390–1636; allgemeine Studentenmatrikel, 2. Hälfte, 1492–1636.* Halle, 1884. *Band 3. Register zur allgem. Studentenmatrikel 1392–1636.* Geschichtsquellen der Provinz Sachsen und angrenzender Gebiete. Halle: Hendel, 1899.

Das Bakkalarenregister der Artistenfakultät der Universität Erfurt 1392–1521. Registrum baccalariorum de facultate arcium universitatis studii Erffordensis existencium. Hrsg. Rainer C. SCHWINGES und Klaus WRIEDT. Veröffentlichungen der historischen Kommission für Thüringen. Jena, Stuttgart: G. Fischer, 1995.

Fritz WIEGAND. „Namensverzeichnis zur allgemeinen Studentenmatrikel der ehemaligen Universität Erfurt für die Zeit von 1637 bis 1818. Teil 1. (A-K)”. *Beiträge zur Geschichte der Universität Erfurt*, Heft 9. (1962): 9–161., *Teil 2. (L-Z).* Heft 10. (1963): 13–165.

Erlangen

Register zur Matrikel der Universität Erlangen 1743–1843. Bearb. Karl WAGNER, Elias von STEINMEYER. Veröffentlichungen der Gesellschaft für Fränkische Geschichte: 4. Reihe, Matrikeln fränkischer Schulen und Stände 4. München, Leipzig: Duncker & Humblot 1918.

Christina Hofmann-Randall. *Register zur Matrikel der Universität Erlangen 1843–1893.* Würzburg: Gesellschaft für Fränkische Geschichte, 2010.

Franecker

Album studiosorum Academiae Franeckerensis (1585–1811, 1816–1844). Ed. S. J. FOCKEMA ANDREAE et Th. J. MEIJER, Franecker: Wever, 1968.

Frankfurt an der Oder

Ältere Universitäts-Matrikeln der Universität Frankfurt an der Oder. Hrsg. Ernst FRIEDLÄNDER. *Band 1. (1506–1648)*. Publikationen aus den königlich-preussischen Staatsarchiven. Leipzig: Hirzel, 1887. *Band 2. (1649–1811)*. Leipzig: Hirzel, 1888., *Band 3. Personen und Ortsregister*. Leipzig: Hirzel, 1891.

Freiburg in Breisgau

Die Matrikel der Universität Freiburg i. Br. von 1460–1656. Bearb. u. hrsg: Hermann Mayer. *Band 1. Einleitung und Text*. Freiburg i.Br.: Herder, 1907, *Band 2. Tabellen, Personen- und Ortsregister*. Freiburg i.Br.: Herder, 1910.

Die Matrikel der Universität Freiburg i. Br. von 1656–1806 im Auftr. d. Archivkomm. Bearb. u. hrsg. von Friedrich SCHAUB. *Band 1. Lfg. 2. Text u. Anmerkungen*. Freiburg i.Br.: Schulz, 1955. *Band 2. Einleitung, Tabellen, Personen- und Ortsregister*. Freiburg i.Br.: Schulz 1957.

Die Matrikel der Universität Freiburg im Breisgau von 1806–1870. 3 Bde. Bearb. Thomas ADOLPH, Freiburg in Br., 1991.

Fulda

Die Studentenmatrikel der Adolphsuniversität zu Fulda (1734–1805). Hrsg: Gregor RICHTER. Veröffentlichungen des Fuldaer Geschichtsvereins. Fulda, 1936.

Josef LEINWEBER. *Verzeichnis der Studierenden in Fulda von 1574 bis 1805*. Festgabe der theologischen Fakultät Fulda für Bischof Eduard Schick zu seinem 85. Geburtstag. Fuldaer Studien 3. Frankfurt am Main: Knecht, 1991.

Genf

Le livre du recteur de l'Académie de Genève (1559–1878) Publ. sous la dir. de S. STELLING-MICHAUD. *Band 1. Le texte*. – Genève, 1959. *Band 2. Notices biographiques des étudiants. A-C*. Genève, 1966., *Band 3. Notices biographiques des étudiants. D-G*. Genève, 1972., *Band 4. Notices biographiques des étudiants. H-M*. Genève, 1975., *Band 5. Notices biographiques des étudiants. N-S*. Genève 1976., *Band 6. Notices biographiques des étudiants. T-Z*. Genève, 1980.

Giessen

Die Matrikel der Universität Giessen. Bearb. Ernst KLEWITZ. Band [1]. 1608–1707. Gießen, 1898. Sonderabdruck aus den Mitteilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins. *Band 2. 1708–1807*. Bearb. von Otfried PRAETORIUS. Bibliothek familiengeschichtlicher Quellen 11. Gießen, 1957.

Register zu den Matrikeln und Inscriptionsbüchern der Universität Giessen: WS 1807/08–WS1850. zusammengest. Franz KÖSSLER. Giessen: Universitätsbibliothek, 1976.

Studentische Disziplin und akademische Gerichtsbarkeit in der 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts: Namensregister zu den in den Disziplinargerichtsprotokollen der Universi-

tät Gießen aufgeführten Studenten. Bearb. Thorsten DETTE und Lutz SCHNEIDER. Berichte und Arbeiten aus der Universitätsbibliothek und dem Universitätsarchiv Giessen 48. Gießen: Universitätsbibliothek, 1997.

Göttingen

Die Matrikel der Georg-August-Universität zu Göttingen. Band 1. 1734–1837. Text u. Hilfsbd. Hrsg. Götz VON SELLE. Hildesheim, 1937., *Band 2. 1837–1900.* Hrsg. Wilhelm EBEL. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Niedersachsen und Bremen. Göttingen: Lax 1974.

Graz

Die Matrikeln der Universität Graz. Band 1. 1586–1630. Graz, 1977. *Band 2. 1630–1662.* Graz, 1980. *Band 3. 1663–1710.* Graz, 1987. Bearb. Johann ANDRITSCH. *Band 4. 1711–1765.* Bearb. Alois KERNBAUER. Publikationen aus dem Archiv der Universität Graz. Graz, 2002.

Greifswald

Ältere Universitäts-Matrikeln (Universität Greifswald). Band 1. (1456–1645). Leipzig, 1893., *Band 2. (1646–1700) nebst Personen-, Orts-, Sach- u. Wortreg.* Hrsg. Ernst FRIEDLÄNDER. Publikationen aus den königlich-preußischen Staatsarchiven Leipzig, 1894.

Die Studenten der kgl. Universität Greifswald 1821–1848 Kommentiertes Verzeichnis nach der Matrikel und den Akten des Universitätsarchivs. Hrsg: Dirk ALVERMANN. Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2003.

Groningen

Album studiosorum Academiae Groninganae. Uitg. door het Historisch Genootschap te Groningen. Groningen: Wolters, 1915.

Halle

Matrikel der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg Band 1. (1690–1730). Bearb. Fritz JUNTKE. Halle a. d. Saale, 1960. *Band 2. (1730–1741).* Bearb. Charlotte Lydia PREUSS. Arbeiten aus der Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt in Halle a. d. Saale Halle a. d. Saale, 1994.

Hamburg

Die Matrikel des Akademischen Gymnasiums in Hamburg 1613–1883. Hrsg. Wilhelm SILLEM. Hamburg, 1891.

Hannover

Die Matrikel der Höheren Gewerbeschule, der Polytechnischen Schule und der Technischen Hochschule zu Hannover. Bearb. Herbert MUNDHENKE. *Band 1. 1831–1881.* Hildesheim: Lax, 1988. *Band 2. 1881–1911.* Hildesheim: Lax, 1991. *Band 3. Erläuterungen und Register.* Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Niedersachsen und Bremen Hildesheim: Lax, 1992.

Harderwijk

Album studiosorum Academiae Gelro-Zutphanicae MDCXLVIII–MDCCCXVIII: accedunt nomina curatorum et professorum per eadem secula. Cura D. G. VAN EPEN. Hagae-Comitis [s Gravenhage]: Jacobum Hoekstra, 1904.

Heidelberg

Die Matrikel der Universität Heidelberg. Bearb. u. hrsg. Gustav TOEPKE; Band 1. Von 1386–1553; nebst einem Anh. enth: 1. Calendarium acad. vom Jahre 1387 Heidelberg 1884., Band 2. Von 1554–1662; nebst einem Anh. enth.: 1. Matricula univ. 1663–1668 Heidelberg 1886., Band 3. Personenregister, Ortsregister, Sach- und Wörterregister Heidelberg 1893., Band 4. Von 1704–1807; nebst einem Anhang (Bearb: Gustav TOEPKE, Hrsg: P. HINTZELMANN) Heidelberg 1903., Band 5. Von 1807–1846 Heidelberg 1904., Band 6. Von 1846–1870; nebst e. Anh.: 1. Vorschriften über Immatriculation 1805–1868 2. Verz. d. Rect. u. Prorect. 1669–1870. Heidelberg 1907., Band 7. Reg. zu T. 4-6, 1704–1870. 1. Personenregister. 2. Ortsregister. 3. Sachregister (Bearb: Paul HINTZELMANN) Heidelberg, 1916.

Die Matrikel der Universität Heidelberg 1386–1920 online.

Helmstedt

Album Academiae Helmstadiensis. Band 1. Studenten, Professoren etc. der Universität Helmstedt von 1574–1636. Bearb. Paul ZIMMERMANN. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Hannover, Oldenburg, Braunschweig, Schaumburg-Lippe und Bremen. Hildesheim: Lax, 1926.

Die Matrikel der Universität Helmstedt. Band 2. 1636–1685. Bearb. Werner HILLEBRAND. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Niedersachsen und Bremen. Hildesheim: Lax, 1981. *Band 3. 1685–1810.* Bearb. Herbert MUNDHENKE. Hildesheim: Lax, 1979.

Herborn

Die Matrikel der hohen Schule und des Pädagogiums zu Herborn. Hrsg. Gottfried ZEDLER. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Nassau 5. Wiesbaden: Bergmann, 1908.

Ingolstadt-Landshut-München

Die Matrikel der Ludwig-Maximilians Universität Ingolstadt-Landshut-München. Hrsg. Götz FREIHERRN VON PÖLNITZ. I. 1472–1600. München, 1937. *III/1. 1600–1650.* München, 1939., *III/2. 1650–1700.* München, 1940. *Band: Ingolstadt; Bd. 3. 1700–1800: Halbband. 1. 1700–1750.* Hrsg: Götz FRHR. VON PÖLNITZ, Fortges. Laetitia BOEHM. München, 1941. *Halbband. 2. 1750–1800.* 1. Aufl. München, 1979. *Band 4. Personenregister: Halbband 1. A-J.* 1. Aufl. München, 1981. *Band: Ingolstadt; Band 4. Personenregister: Halbband. 2. K-Z.* 1. Aufl. München, 1981., *Band 5. Ortsregister: Halbband. 1. A-L.* 1. Aufl. München, 1984., *Band 5. Ortsregister: Halbband 2. M-Z.* 1. Aufl. München, 1984., *Band Teil 2. Landshut: General-Repertorium über sämtliche an der Ludwigs-Maximilians-Universität zu Landshut von 1800 bis 1826 immatrikulierte Studirende (1861) mit e. Verz. d. Rektoren u. Pro-*

fessoren u. e. Ortsregister. Bearb. und Hrsg. Rainer Albert MÜLLER und Ladislaus BUZÁS. München: Lindauer, 1986.

Innsbruck

Die Matrikel der Universität Innsbruck Matricula universitatis: 1671–1700. 1701–1735. Hrsg. F. HUTER. 1736–1754. Hrsg. F. HUTER und A. HAIDACHER, Innsbruck, 1952. 1755/56–1763/64. Hrsg. Edith WELLER. Innsbruck, 1968. 1764/65–1772/73. Innsbruck, 1974. Hrsg. Gerhard OBERKOFLENER. 1773/74–1781/82. Innsbruck, 1980. 1782/83–1791/92. Innsbruck, 1984.

Die Matrikel der Medizinischen Fakultät Bd. 1. 1869–1900. Bearb. Peter GOLLER. Innsbruck, 1995., Band: *Matricula philosophica Bd.1. 1671–1700.* Hrsg. Franz HUTER. Innsbruck, 1952. Band: *Matricula philosophica Bd.1. 1701–1735.* Innsbruck, 1954., Band: *Matricula philosophica Bd.1: 1736–1754.* Innsbruck, 1961. Band: *Matricula theologica Bd. 2. 1671–1700.* Hrsg. Johann KOLLMANN. Innsbruck, 1965., Band: *Matricula theologica Bd.2: 1701–1735.* Innsbruck, 1972., Band: *Matricula theologica Bd.2: 1735/36–1754/55.* Innsbruck, 1983.

Jena

Die Matrikel der Universität Jena. Band 1. 1548–165. Bearb. Georg MENTZ. Veröffentlichungen / Thüringische Historische Kommission. Weimar, 1944. *Band 2. 1652–1723.* Bearb. Reinhold JAUERNIG und Marga STEIGER. Weimar, 1977., *Band 3. 1723–1764.* Bearb. Otto KÖHLER. Halle/Saale, 1981.

Die Matrikel der Akademie zu Jena 1548–1557. Hrsg: mit Verz. d. Personen- u. Ortsnamen vers. Theodor LOCKEMANN. Aus thüringischen Archiven und Bibliotheken Jena, 1927.

Kiel

Das Album der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel 1665–1865. Hrsg. Franz GUNDLACH. Kiel: Lipsius & Tischer, 1915. *Matrikel der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel 1855–1884.* Open-Data Schleswig-Holstein.de

Kopenhagen (København)

Kjöbenhavns Universitets Matrikel. Udgivet of S. BIRKET SMITH. *I. 1611–1667, II. 1667–1740, III. 1740–1829.* København 1890, 1894, 1912. (Kéziratok hely és névszerinti mutatókönyvei 1739-ig a Dán Nemzeti Levéltárban [Rigsarkivet]. 1740-től csak névszerinti mutató.)

Köln

Matrikel der Universität Köln. Bearb. Hermann KEUSSEN. *I. 1389–1475., II. 1476–1559.* Düsseldorf, 1979. *III. Nachträge und Register 1389–1559.* Bonn, 1931., *IV. 1559–1675., V. 1675–1797.* Bearb. Ulrike NYASSI und Mechtild WILKES. Düsseldorf, 1981., *VI. Register 1559–1797. A-H., VII. Register 1559–1797. I-Z.* Bearb. Manfred GROTEN und Manfred HUISKES. Düsseldorf, 1981.

Dorothea FELLMANN. *Das Gymnasium Montanum in Köln: 1550–1798; zur Geschichte der Artes-Fakultät der alten Kölner Universität.* Studien zur Geschichte der Universität zu Köln 15. Köln, Weimar, Wien: Böhlau, 1999.

Königsberg

Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg i.Pr. Band 1. Die Immatrikulationen von 1544–1656. Hrsg. Georg ERLER. Leipzig: Duncker & Humblot, 1910. *Band 2. Die Immatrikulationen von 1657–1829.* Leipzig: Duncker & Humblot, 1911. *Band 3. Personenregister und Heimatverzeichnis.* Leipzig: Duncker & Humblot, 1917.

Krakow

Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis Tom I. 1400–1489. Cracoviae, 1887., *Tom. II. 1490–1551.* Ed. Adam CHMIEL. Cracoviae, 1892., *Tom. III. 1551–1606.* Cracoviae, 1904. *Tom. IV. 1607–1642.* Ed. Georgius ZATHEY. Cracoviae, 1950. *Tom. V. 1720–1780.* Ed. Carolus LEWICKI. Cracoviae–Wratislaviae, 1956.

Acta rectoralia almae universitatis studii Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX. I (1469–1537). Editionem curavit dr. Wladislaus WISLOCKI. Cracoviae, 1893.

Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum Ordinis in Universitate Studiosorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849. Ed. Josephus MUCZKOWSKI, Cracoviae, 1849.

Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508. Tom I. Tekst. Tom II. Indeksy. Wydali Antoni GAŚTOROWSKI, Tomasz JUREK a Izabela GRZESIKA. Krakow, 2004. *Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551.* Wydali Antoni GAŚTOROWSKI, Tomasz JUREK a Izabela SKIERSKA przy współpracy Ryszarda GRZYSKA. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2010.

Lausanne

Album Studiosorum Academiae Lausannensis 1537–1837. I. 1537–1601. II. 1602–1837. Publ. Louis JUNOD. Lausanne, 1937.

Leiden

Album studiosorum Academiae Lugduno-Batavae 1575–1875. 's Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1875.

J. E. KROON, A.J BLOK. *Album studiosorum Academiae Lugduno-Batavae 1875–1925.* Leiden: Sijthoff, 1925.

Leipzig

Die Matrikel der Universität Leipzig. Band 1. Die Immatrikulationen von 1409–1559. Codex diplomaticus Saxoniae regiae. Leipzig: Giesecke & Devrient, 1895. *Band 2. Promotionen 1409–1559.* Leipzig: Giesecke & Devrient, 1897., *Band 3. Register:* Hrsg. Georg ERLER. Leipzig Giesecke & Devrient, 1902.

Die jüngere Matrikel der Universität Leipzig, 1559–1809. Band 1. Die Immatrikulationen v. Wintersemester 1559 bis zum Sommersemester 1634. Leipzig: Giesecke & Devrient, 1909., *Band 2. Die Immatrikulationen vom Wintersemester 1634 bis zum Sommersemester 1709.* Leipzig: Giesecke & Devrient, 1909., *Band 3. Die Immatrikulationen vom Wintersemester 1709 bis zum Sommersemester 1809.* Hrsg. Georg ERLER. Leipzig: Giesecke & Devrient, 1909.

Die Matrikel der Universität Leipzig. Band 1. Die Jahre 1809 bis 1832. Weimar: Verl. und Datenbank für Geisteswissenschaften, 2006. *Band 2. Die Jahre 1832 bis 1863.* Weimar, 2007. *Band 3. Die Jahre 1863 bis 1876.* Weimar, 2008. *Band 4. Die Jahre 1876 bis 1884.* Weimar, 2009. *Band 5. Die Jahre 1884 bis 1892.* Weimar, 2010. *Band 6. Die Jahre 1892 bis 1901.* Weimar, 2011. *Band: 7: Die Jahre 1901 bis 1909.* Hrsg. Jens BLECHER und Gerald WIEMERS. Weimar, 2012. *Die Matrikel der Universität Leipzig–Registerband,* Leipzig, 2014.

Leuven (Löwen)

Edmond REUSENS, Joseph WILS et Arnold SCHILLINGS. *Matricule de L'Université de Louvain I–IX. 1425–1794.* Bruxelles: Kiessling/Imbreghts, 1903–1980.

Lund

Per WILNER and Barbro EDLUND. *Album Academiae Carolinae, Lunds Universitets Matrikel. I. 1667–1732, II. 1732–1830.* Lund, 1926 (Újra Stockholm, 1984), 1979.

Mainz

Verzeichnis der Studierenden der alten Universität Mainz. Beiträge zur Geschichte der Universität Mainz 13. Wiesbaden: Steiner, 1982.

Marburg

Catalogus Studiosorum Scholae Marpurgiensis. Band 1. I. 1527–1547. Ed. Julius CAESAR. Marburg, 1875., *II. 1547–1571.* Marburg, 1877., *III. 1571–1604.* Marburg, 1882., *IV. 1605–1628.* Marburg, 1887., *Band 2. 1629–1636.* Ed. Ferdinand JUSTI. Marburg, 1888., *Band 3. Annales Academiae Marpurgensis 1653–1830. Fasc 1–12.* Marburg, 1903–1914.

Personen- und Ortsregister zu der Matrikel und den Annalen der Universität Marburg: 1527–1652. Bearb. Wilhelm FALCKENHEINER, Mit einem Nachw. von Edward SCHRÖDER. Marburg: Elwert, 1904.

Suchbuch für die Marburger Universitätsmatrikel von 1653 bis 1830. Eine verunglückte, aber wieder reparierte Festgabe zum 400 jährigen Jubiläum der Universität Marburg. Bearb. M. E. HABICHT. Hrsg. Wilhelm DIEHL. Darmstadt: Verl. d. „Hess. Chronik“ 1927.

Montpellier

Matricule de L'Université de Médecine de Montpellier 1503–1599. Publ. Marcel GOURON. Geneve: Librairie E, Droz, 1957.

Münster

Wilhelm KOHL und Robert GIESLER. *Die Matrikel der Universität Münster 1780 bis 1818: Edition und biographische Erläuterungen,* Veröffentlichungen des Universitätsarchivs Münster 1. Münster: Aschendorff, 2008.

Olmütz (Olomouc)

Frantisek CISEK. „*Matricula Academiae Olomoucensis (1576–1631)*“. In *Rocenska Cysrilometodějsky Fakulty Bohoslovecké v Olomouci za dobu ad r. 1918. dor. 1928.* 42–157. Olomouc, 1929.

Orleans

Les Livres des Procureurs de la Nation Germanique de l'ancienne Université d'Orléans 1444–1602. Tom I. 1444–1546 Leiden: Brill, 1971., *Tom II. 1546–1567*. Ed. Hilde de Rydder Symoens. Leiden: Brill, 1988., *Tom III. 1567–1587*. Ed. Cornelia M. RIDDERIKHOFF, Hilde de RYDDER SYMOENS et Chris L. HEESCHKERS. Leiden: Brill, 2012.

Oxford

A Biographical Register of the University of Oxford to. A. D. 1500. Oxford: Clarendon Press, 1957.

Padova

Matricula Nationis Germanicae Artistarum in Gymnasio Patavino 1553–1721. A cura di Lucia ROSSETTI. Padova, 1986.

Andrea GLORIA. *Monumenti della Università di Padova 1318–1405. I–II*. Padova: Tipografia del Seminario, 1888.

Matricula nationis Germanicae iuristarum in Gymnasio Patavino. 1, 1546–1605. A cura di Elisabette DALLA FRANCESCA, Padova: Antenore, 2007.

Matricula nationis Germanicae iuristarum in Gymnasio Patavino. 2, 1605–1801. A cura di Elisabette Dalla FRANCESCA HELLMANN, Padova: Antenore, 2008.

Fonti per la Storia dell' Università di Padova. „Acta Graduum Academicorum Gymnasii Patavini 1406–1806.” 1406–1434. Padova: Antenore, 1970., *1435–1450*. Padova, 1970., *1451–1460*. Padova, 1990., *1461–1470*. Padova, 1992., *1471–1500*. Padova, 2001., *1501–1525*. Padova, 1969., *1526–1537*. Padova, 1970., *1538–1550*. Padova, 1971., *1551–1565*. Padova, 2001., *1566–1600*. Padova, 2008., *1601–1605*. Padova, 1987.

Paris

James K. FARGE. *Biographical register of Paris doctors of theology: 1500–1536*. Subsidia mediaevalia 10. Toronto: Pontif. Inst. of Mediaeval Studies 1980.

Thomas SULLIVAN. *Parisian licentiates in theology, A. D. 1373–1500. Band 1. The religious orders*. Education and society in the Middle Ages and Renaissance 18. Leiden: Brill, 2004.

Chartularium Universitatis Parisiensis. (Ed. Henricus DENIFLE et Aemilius CHATELAIN. *Tom I. 1200–1286*. Parisiis, 1889., *Tom II. 1286–1350*. Parisiis, 1891., *Tom III. 1350–1394*. Parisiis, 1894., *Tom IV. 1394–1452*. Parisiis, 1897.

Actuarium Chartularii Universitatis Parisiensis. Liber Procuratorum Nationis Anglicae (Alemanniae) in Universitate Parisiensis. Ed. Henricus DENIFLE et Aemilius CHATELAIN. *Tom I. 1333–1406*. Parisiis, 1894., *Tom II. 1406–1466*. Parisiis, 1897.

Liber Receptorum Nationis Anglicae (Alemanniae) in Universitate Parisiensis. Ed: Astricus L. GABRIEL et Gray C. BOYCE. *Tom. Unicus. 1425–1494*. Parisiis, 1964.

Perugia

Die Matrikel der deutschen Nation in Perugia 1579–1727. erg. nach den Promotionsakten, d. Consiliarwahllisten u. d. Matrikel d. Univ. Perugia in Zeitraum von

1489–1791. Hrsg. Fritz WEIGLE. Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom 21. Tübingen: Niemeyer, 1956.

Pisa

Acta Graduum Academiae Pisanae. I. 1543–1599 A cura di Rodolfo DEL GRATA. Pisa: Gruppo di ricerca dell'Università di Pisa, 1980., *II. 1600–1699*. A cura di Giuliana VOLPI. Pisa: dell'Università di Pisa, 1979., *III. 1700–1737*. A cura di Leonardo RUTA. Pisa: dell'Università di Pisa, 1980.

Rodolfo DEL GRATA. *Libri Matricularum Studii Pisani 1543–1737*. Pisa: dell'Università di Pisa, 1983.

Praha

Album seu matricula facultatis iuridicae universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 usque ad annum 1418, Pragae, 1834.

Liber Decanorum Facultatis Philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585. Pragae, 1832.

Manuál rektora Univerzity Karlovy I–II. K vydání připravil Karel BERÁNEK. Knížnice Archívu Univ. Karlovy sv. 10, Praha: Univerzita Karlova, 1981.

Bakaláři a mistři Filozofické Fakulty Univerzity Karlovy 1586–1620. Ed. Karel BERÁNEK. Praha: Univerzita Karlova, 1988.

Mistři, Bakaláři a studenti pražské filozofické fakulty. Magistri, baccalaurei nec non studentes facultatis philosophicae pragensis 1640–1654. Ed. Karel BERÁNEK. Praha: Národní knihovna, 1998.

Matricula facultatis medicae Universitatis Pragensi 1657–1783. K vydání připravili Karel KUCERA a Miroslav TRUC. Monumenta historica Universitatis Carolinae Pragensis Tomus 1. Praha: Univerzita Karlova, 1968.

Album academiae Pragensis Societatis Jesu 1573–1617 (1565–1624). K vydání připravil Miroslav TRUC. Monumenta historica Universitatis Carolinae Pragensis Tomus 2. Praha: Univerzita Karlova, 1968.

Riga

Fr. BIENEMANN jun. „Die Matrikel des Rigaschen Lyceums 1675–1709”. *Jahrbuch für Genealogie, Heraldik und Sphragistik* (1901): 1–34.

Rinteln

Die Studenten der Universität zu Rinteln (Academia Ernestiana) 1620–1808. Hrsg. August WORINGER. Leipzig, 1939.

Rostock

Die Matrikel der Universität Rostock. Hrsg. Adolph HOFMEISTER. *Band 1. Mich. 1419–Mich. 1499*. Rostock, 1889., *Band 2. Mich. 1499–Ost. 1611*. Rostock, 1891., *Band 3. Ost. 161–Mich. 1694*. Rostock, 1895., *Band 4. Mich. 1694–Ost. 1789. Anhang: Die Matrikel d. Univ. Bützow, Mich. 1760–Ost. 1789*. Rostock, 1904., *Band 5. Ost. 1789–Juni 1831*. Rostock, 1912., *Band 6. Register; 1: Personen und Ortsregister A – O*. Rostock, 1919., *Band 7. Register; 2: Personen und Ortsregister P – Z. Anhang: Sachregister*. Rostock: Stiller, 1922.

Matrikelportal Rostock – Datenbankedition der Immatrikulationen an der Universität Rostock seit 1419: 1831–1933 (einschließlich Kleine Matrikel 1881–1918), 1933–1945, 1945–1992.

Salzburg

Die Matrikel der Universität Salzburg 1639–1810. Hrsg. Virgil REDLICH. *Band 1. Text der Matrikel.* Salzburger Abhandlungen und Texte aus Wissenschaft und Kunst 5. Salzburg, 1933.

Siena

Die Matrikel der deutschen Nation in Siena 1573–1738. Hrsg. Fritz WEIGLE. *Band 1.* Tübingen: Niemeyer, 1962., *Band 2.* Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom Tübingen: Niemeyer, 1962.

Straßburg

Die alten Matrikeln der Universität Strassburg 1621 bis 1793. Bd. 1. Die allgemeinen Matrikeln und die Matrikeln der Philosophischen und Theologischen Fakultät. Bearb: Gustav C. KNOD. Straßburg: Karl J. Trübner, 1897., *Bd. 2. Die Matrikeln der medizinischen und juristischen Fakultät.* Straßburg: Karl J. Trübner, 1897., *Bd. 3. Personen- u. Ortsregister.* Straßburg: Karl J. Trübner, 1902.

Matricula Scholae Argentoratensis / Gymnase Jean Sturm. Band: [1]: 1621–1721 (publ. par un groupe de professeurs à l'école à l'occasion de son 4. centenaire) Strasbourg, 1938., Band: 2,2: Index pour les tomes I & II, 1621–1827. Strasbourg, 1976., Band: 2, [1]: 1721–1732, 1738–1827. matricules scolaires et histoire sociale index (établie par Werner WESTPHAL, prés. par. Georges LIVET) Strasbourg, 1976., Band: [2,3]: Index de noms de lieux, 1621–1827. Strasbourg: 1977., Band: T. 3, fasc. 1: 1827–1880. Strasbourg, 1980., Band: T. 3, fasc. 2: Index. Strasbourg 1980., Band: T. 4, fasc. 1: 1880–1939. Strasbourg 1983., Band: T. 4, fasc. 2: Index. 1880–1939. Strasbourg: Chapitre Saint-Thomas, 1983.

Stuttgart

Heinrich WAGNER. *Geschichte der Hohen Carls-Schule. Band 1. Die Carls-Schüler nach archivalischen Quellen.* Würzburg: Etlinger, 1856., *Band 2.* Würzburg: Etlinger, 1857., *Band 3. Ergänzungsbd.* Würzburg: Etlinger, 1858.

Tartu (Dorpat)

Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat. Zur Jubel-Feier ihres fünfzigjährigen Bestehens. Dorpat: Laakmann, 1852.

Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat (1802–1889) Bearb. A. HASSELBLATT und G. OTTO: C. Dorpat: Mattiesen, 1889.

ARVO TERING. *Album academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632–1710.* Publicationes bibliothecae universitatis litterarum Tartuensis, Bd. 5. Tallinn: Valgus, 1984.

Thorn (Torun)

Matricula Discipulorum Torunensis Gymnasii Academici. Metryka Uczniów Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego 1600–1817. I. 1600–1717, II. 1718–1817. Wyd. Zenon Hubert NOWAK a Janusz TANDECKI. Toruń, 1997, 1998.

Turku (Abo)

Vilhelm Gabriel LAGUS. *Album Studiosorum Academiae Aboensis, Abo Akademis Studentmatrikel*. I. 1640–1740, II. 1740–1827, *Supplement*. Helsingfors: Tidnings- & tryckeri-aktiebolaget tryckeri, 1891, 1895, 1906.

Tübingen

Die Matrikeln der Universität Tübingen. Band 1,1: 1477–1600. Stuttgart, 1906., *Band 1,2: Register zu den Matrikeln der Universität Tübingen 1477–1600*. Hrsg. Heinrich HERMELINK. Stuttgart, 1931., *Band 2. 1600–1710*. Stuttgart, 1953., *Band 3. 1710–1817*. Stuttgart, 1953., *Register zu den Matrikeln der Universität Tübingen 1600–1817*. HRSG. Albert Bürk, Stuttgart: Kohlhammer, 1954.
Die Tübinger Studierenden 1818–1918 in alphabetischer Folge. Tübingen Universitätsarchiv: Tübingen 1978–2004. (online)

Uppsala

Uppsala Universitets Matrikel. Ed. Aksel ANDERSSON, A. B. CARLSSON, and J. SANDSTRÖM. I. 1595–1700, II. 1700–1750, III. 1750–1800, IV. 1801–1817. Uppsala, 1900–1971. *Register* (S. Otto BRENNER och Gösta THIMON) Uppsala: Almqvist & Wicksell, 1971.,
Matrikel öfver i Upsala studerande norrlänningar, 1595–1889. Utgifven af Erik MODIN och E. N. SÖDERBERG. Stockholm: Ivar Hægströms boktr., 1889.

Utrecht

Album studiosorum Academiae Rheno-Traiectinae, 1636–1886 accedunt nomina curatorum et professorum per eadem secula, Ultrajecti: Beijers en Van Boekhoven, 1886.

Vilno (Vilnius)

Jan POPŁATEK T. J. „Wykaz Alumnów Seminarjum Papieskiego w Wilnie 1582–1773”. *Ateneum Wileńskie*. Rocznik XI. (1936): 218–282.

Wien

Die Matrikel der Universität Wien. Band 1. 1377–1450. Bearb. Franz GALL. Graz, Köln: Böhlau, 1956. *Band 2/1. 1451–1518/1. Band 2/2: Register der Personen- und Ortsnamen*. Bearb. Franz GALL und Willy SZAIVERT. Graz, Wien, Köln: Böhlau, 1967., *Band 3. 1518,2–1579,1*. Bearb. Franz GALL und Willy SZAIVERT. Wien, Köln, Graz: Böhlau, 1971., *Band 4. 1579,2–1658/59*. Bearb. v. Franz GALL und Hermine PAULHART. Wien, Köln, Graz: Böhlau, 1974., *Band 5. 1659/60–1688/89*. Bearb. v. Franz GALL und Marta SZAIVERT. Wien, Köln, Graz: Böhlau, 1975., *Band 6. 1689/90–1714/15*. Bearb. Kurt MÜHLBERGER und Walter SCHUSTER. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 1993. *Band 7. 1715/16–1745/46*. Bearb. Ulrike DENK, Nina KNIELING, Thomas MAISEL und Astrid STEINDL. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2011., *Band 8. 1746/47–1777/78*. (Hrsg. Kurt MÜHLBERGER. Bearb. Ulrike DENK, Nina KNIELING, Thomas MAISEL und Astrid STEINDL). Wien, Köln, Weimar, München: Böhlau, Oldenbourg, 2014.
Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät. Matricula Facultatis Juristarum. Studii Viennensis. I. Band 1402–1442. Hrsg. Kurt MÜHLBERGER, Wien,

Köln, Weimar: Böhlau, 2011., *II. Band 1442–1557*. Hrsg. Thomas MAISEL und Johannes SEIDL. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2016.

Die Akten der Theologischen Fakultät der Universität Wien 1396–1508. 2 Bde. Hrsg. Paul UBLEIN. Wien, 1978.

Acta Facultatis Artium Universitatis Vindobonensis 1385–1416. (Hrsg: Paul Ublein) Graz, Wien, Köln: Böhlau, 1968.

Wittenberg

Album Academiae Vitebergensis. Ältere Reihe. Band I. 1502–1560. Halle, 1841., *Band II. 1560–1602*. Halle, 1894., *Band III. Indices 1502–1602*. Hrsg. Karl Eduard Förstemann. Halle: Niemayer, 1905.

Album Academiae Vitebergensis. Jüngere Reihe. Band I/1. 1602–1660. Magdeburg, 1934., *Band I/2. Registerband 1602–1660*. Hrsg. Bernhard WEISSENBORN. Magdeburg, 1934., *Band II. 1660–1710 und Ortsregister*. Bearb. Fritz JUNTKE. Halle, 1952. *Band. III. 1710–1812 und Ortsregister*. Bearb. Fritz JUNTKE. Halle, 1966.

Würzburg

Die Matrikel der Universität Würzburg. Band 1. 1582–1830 Text. Hrsg. Sebastian MERKLE. München, Leipzig, 1922., *Band 2. Personen- und Ortsregister 1582–1830*. Bearb. Alfred WENDEHORST. Veröffentlichungen der Gesellschaft für Fränkische Geschichte: 4. Reihe, Matrikeln fränkischer Schulen und Stände. Berlin: Duncker und Humblot, 1982.

Zamość

Henryk GMITEREK. *Album Studentów Akademii Zamojskiej 1595–1781*. Warszawa: Instytut Historii Nauki PAN, 1994.

Zerbst

Die Matrikel des Gymnasium Illustre zu Zerbst in Anhalt 1582–1797. Hrsg: Reinhold Specht. Leipzig: DEgener, 1930.

Zürich

Matrikel der Universität Zürich 1833–1949. (Számítógépes adatbázis) Universität Zürich.